

Inleiding

Stichting Natuurbelang De Onlanden is actief in het gebied rond het Leekstermeer, Peizerdiep en Eelderdiep. De stichting zet zich in om de natuur in De Onlanden een stem te geven. Dit gebeurt door samen te werken met andere natuurorganisaties, maatschappelijke partijen en overheden. De financiële steun komt van de Onlanders, de achterban van de stichting. Het jaarverslag is opgebouwd langs de aandachtsvelden die tijdens de strategiesessie van 13 september 2025 door het bestuur zijn vastgesteld.

1. Onlanders

Het aantal donateurs van de stichting is in 2025 gegroeid naar 210. Na het symposium hebben zich 32 nieuwe Onlanders aangemeld. Het bestuur is zeer tevreden met deze blijvende steun voor het werk van de stichting.

Vele Onlanders waren samen met bestuurders, beleidsmakers, natuurorganisaties en vrijwilligers aanwezig op het symposium 'Wild Waterland'. Dit symposium werd georganiseerd ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van Stichting Natuurbelang De Onlanden.

2. Drie aandachtsvelden

De stichting geeft de natuur een stem. In 2025 is dit uitgesplitst in drie aandachtsvelden: kennis verzamelen, kennis delen, en inspireren & initiëren.

2.1 Kennis verzamelen

Onze stichting wil de natuur van De Onlanden een stem geven. Kennis vormt daarvoor de basis: wat speelt er, hoe gaat het met de natuur, en wat is er nodig om te floreren als natuurgebied en als onderdeel van de grotere systemen Veengebied tot Zee en Laagveengebied.

2.1.1 Broedvogelrapportage

Sinds het ontstaan van De Onlanden als waterberging wordt jaarlijks de populatie broedvogels geïnventariseerd, ook in 2025. Michel Wijnhold coördineert deze telling door vrijwilligers en bundelt de resultaten in een rapportage. Het getelde oppervlak bleef nagenoeg gelijk aan 2024, het aantal tellers daalde naar 38 (was 41). Een gedeelte van het gebied van Natuurmonumenten werd geteld door Sovon in het kader van de SNL-regeling. Ook werden veel vogels geteld in de zogeheten Schone Schil, de gebieden rondom De Onlanden. Dit leverde een record van 126 verschillende soorten broedvogels op (121 in 2024) in 51 plots binnen De Onlanden. Samen hadden deze 126 soorten 10.884 territoria, 28 minder dan het voorgaande jaar. Indien de Schone Schil wordt meegenomen, gaat het om 128 soorten en 12.626 territoria. De Kokmeeuwenkolonie is verder gekrompen, maar dit wordt

grotendeels gecompenseerd door een toename van zangvogels van riet en jong bos. Eenden, rallen en steltlopers doen het wederom slecht. Van de getelde soorten stegen 43 in aantal, terwijl 50 soorten een daling lieten zien. Dertig soorten behaalden een recordaantal, elf bereikten een dieptepunt. De volledige broedvogelrapportage is te downloaden via deze link.

2.1.2 Zoogdierenrapportage (voorheen Otter- en Beverrapportage)

Vrijwilligers van CaLutra, onderdeel van de Zoogdierenvereniging, monitoren otters en bevers in De Onlanden via sporenonderzoek en wildcamera's. In 2024 is het monitoringsproces geëvalueerd om trends beter zichtbaar te maken. Wildcamera's leggen tevens andere dieren vast, zoals kleine marterachtigen (wezel, hermelijn, bunzing), waarvan de landelijke populatie terugloopt. Door deze beelden ontstaat inzicht in de situatie van deze soorten in De Onlanden. Vanaf 2025 heet de rapportage Zoogdierenrapportage, waarin volgend jaar ook vleermuizen worden opgenomen, gezien het belang van De Onlanden als foerageergebied voor diverse vleermuissoorten. De rapportages zijn te vinden op de rapportage pagina van Natuurbelang De Onlanden. Op basis van deze rapportages wordt met regionale overheden besproken hoe de verbindingen tussen de Onlanden en omliggende natuurgebieden verbeterd kunnen worden, zodat dieren zich vrij kunnen verplaatsen en gezonde, genetisch diverse populaties kunnen ontstaan.

2.1.3 Braakballen en verborgen vogels

In 2025 zijn veel braakballen verzameld maar was er onvoldoende capaciteit om deze te onderzoeken en de inhoud te identificeren. Een oproep in de nieuwsbrief van januari voor hulp heeft helaas geen reacties opgeleverd.

2.2 Kennis delen

De kennis die wordt verzameld, wordt gedeeld met als doel enthousiasme en betrokkenheid bij de natuur van De Onlanden te creëren.

In 2025 bestaat de stichting 25 jaar. Op 10 januari 2000 werd Stichting Natuurbelang De Onlanden opgericht. Reden voor een feestje: 25 jaar later is er een prachtig natuurgebied ontstaan. Het bestuur greep deze gelegenheid aan in het kader van kennis delen om terug te blikken, vooruit te kijken en te vieren. In de nieuwsbrief van september 2025 werd door voormalig secretaris Wim van Boekel teruggekeken op 25 jaar Onlanden en door de nieuwe voorzitter Daniëlla Van Gennep vooruitgeblikt. Warner Reinink keek terug en vooruit in zijn bijdrage over de Oostelijke Onlanden met moeras, petgaten en hooilanden en het belang van kwelwater in en voor deze gebieden.

Het jubileum werd gevierd tijdens het symposium 'Wild Waterland' op 31 oktober in café Ensing te Peize. Tijdens het symposium ging Jaap van der Steen namens de stichting in gesprek met De Onlanden en werd samen een blik geworpen op de toekomst. Ab Grootjans, emeritus hoogleraar eco-hydrologie aan de Rijksuniversiteit Groningen, sprak over het belang van grondwater in De Onlanden. Liesbeth Bakker, buitengewoon hoogleraar Rewilding Ecology aan Wageningen Universiteit, gaf haar visie op nieuwe natuur en de toekomst van De Onlanden. De natuurinclusieve boeren Sytze en Jurjen van der Goot vertelden over hun beheer van een deel van het gebied.

Samen met Onlanders, vrijwilligers, bestuurders, terreinbeheerders en omwonenden werd vastgesteld dat De Onlanden in 25 jaar tijd is uitgegroeid tot een natuurgebied van nationale betekenis.

Het werk is echter niet klaar. Nu de druk op ruimte, water en biodiversiteit toeneemt, blijft de rol van de stichting als bewaker van het natuurbelang cruciaal. Deelnemers werden uitgenodigd om ook de komende jaren mee te lopen, mee te denken en mee te doen. Samen kan ervoor gezorgd worden dat het gebied blijft groeien in soortenrijkdom en betekenis, zowel voor de natuur als voor de mensen die er wonen en recreëren. Op naar de volgende 25 jaar!

2.2.1 Website en socials

Via digitale nieuwsbrieven en de website [REF1] werden beheerders, beleidsmakers, politici en vooral de bewoners rondom De Onlanden op de hoogte gehouden van wat er speelt in en rond het natuurgebied.

De pagina's 'Waarnemingen 2025 - De Onlanden' (<https://www.deonlanden.nl/waarnemingen/>) werden vaak geraadpleegd, evenals de pagina's met publicaties, rapporten en informatie over het natuurgebied zelf.

Recente waarnemingen werden geplaatst op de homepagina, vaak vergezeld van prachtige foto's die bezoekers van het gebied stuurden.

Op ons YouTube kanaal werd een prachtig filmpje geplaatst van een vogel die veel in De Onlanden te horen is maar zelden wordt gezien: de Roerdomp. Het filmpje laat zien hoe deze prachtige vogel zijn mysterieuze geluid voortbrengt.

Daarnaast volgden 239 volgers de berichten van de stichting op BlueSky en Instagram (natuurindeonlanden)

Het Twitteraccount van de stichting (@natuuronlanden) had 2212 volgers en het Instagramaccount (natuurindeonlanden) had 471 volgers.

2.2.2 Nieuwsbrief

Naast de uitnodiging voor het jubileumsymposium zijn in 2025 4 nieuwsbrieven verstuurd naar meer dan 654 abonnees. De nieuwsbrieven zijn ook te vinden op onze publicatiepagina.

Als rode draad in deze nieuwsbrieven hebben de abonnees kunnen lezen dat De Onlanden zich in 25 jaar heeft ontwikkeld tot een belangrijk natuur- en waterbergingsgebied, met grote successen voor moerasnatuur, maar ook met nieuwe uitdagingen rond waterkwaliteit, klimaatverandering, beheer, biodiversiteit en recreatiedruk.

Belangrijkste punten die in de nieuwsbrief aan de orde zijn gekomen:

- **Broedvogels en biodiversiteit**
De Onlanden is uitgegroeid tot een zeer belangrijk broedgebied, vooral voor moerasvogels zoals Roerdomp, Snor en Rietzanger. Tegelijk nemen sommige groepen af, zoals eenden, steltlopers, rallen en weidevogels. Bos- en struweelvogels nemen juist toe door verdere verruiging en bosopslag.
- **Waterberging en klimaatadaptatie**
De waterbergingfunctie wordt verder geoptimaliseerd vanwege toenemende extreme neerslag. Stichting Natuurbelang De Onlanden steunt waterveiligheid, maar pleit voor een meer natuurlijke, beekdal brede aanpak: water langer vasthouden in de bovenlopen, betere waterkwaliteit en meer ruimte voor natuurlijke processen.
- **Belang van schoon grondwater**
Schoon kwel- en grondwater blijkt cruciaal voor soortenrijke hooilanden, petgaten, trilveen ontwikkeling en herstel van het ecosysteem. Voedselrijk oppervlaktewater en sulfatrijk beekwater vormen bedreigingen voor de natuurkwaliteit.
- **Ontwikkeling van flora en landschap**
In verschillende deelgebieden, zoals de Oostelijke en Westelijke Onlanden, Lettelberterpetten, Het Beeld, Kleibosch en Zuidermaden, wordt gewerkt aan natuurherstel via plaggen, dempen van sloten, herstel van kwel, aanleg van petgaten en extensief beheer. Tegelijk vragen successie, bosopslag en invasieve exoten om keuzes in beheer.
- **Zoogdierenmonitoring**
Otter en Bever zijn teruggekeerd in De Onlanden. De monitoring wordt verbreed naar een algemene zoogdierenrapportage, met aandacht voor kleine marterachtigen en mogelijk vleermuizen. Wildcamera's spelen hierbij een belangrijke rol.

- **25-jarig jubileum van de stichting**
De stichting viert haar 25-jarig bestaan. De geschiedenis laat zien hoe De Onlanden mede dankzij de visie en inzet van Herman Sips en de stichting kon uitgroeien van laaggelegen veenweidegebied tot natuur- en waterbergingsgebied van nationale betekenis.
- **Vooruitblik en rol van de stichting**
De stichting wil de komende jaren blijven inzetten op monitoring, kennisontwikkeling, belangenbehartiging, communicatie en samenwerking. Belangrijke thema's zijn klimaatadaptatie, biodiversiteit, waterkwaliteit, natuurinclusief landgebruik en het versterken van de stem van de natuur.
- **Symposium Wild Waterland**
Het jubileumsymposium werd goed bezocht en zeer positief beoordeeld. De presentaties gingen over een "schone schil" rond De Onlanden, de rol van schoon grondwater, rewilding en natuurinclusief boeren. De bijeenkomst leverde veel waardering en nieuwe donateurs op.

2.2.3 Overige communicatie

Naast het uitbrengen van een nieuwsbrief zijn naast genoemde onderwerpen in de nieuwsbrief presentaties gegeven over de onderwerpen "schoner water", "meer ruimte voor natuurlijke processen", "herstel van het beekdalsysteem", "bescherming van rust en biodiversiteit" presentaties gegeven voor natuurorganisaties, overheden, Rijksuniversiteit, Netwerkorganisaties, vrijwilligers en omwonenden.

2.3 Inspireren & Initiëren

Ook in 2025 hebben we de natuur een stem gegeven. We hebben die stem actief ingebracht in het maatschappelijke debat, projecten en processen met als doel het realiseren van een goed functionerend, robuust ecosysteem.

2.3.1 Inspraak

De Onlanden is een groot natuur- en waterbergingssucces, maar de toekomst vraagt om duidelijke keuzes: schoner water, meer ruimte voor natuurlijke processen, herstel van het beekdalsysteem, bescherming van rust en biodiversiteit, en blijvende samenwerking tussen natuurorganisaties, overheden, boeren, vrijwilligers en omwonenden.

Hieronder een opsomming van dossiers die we volgen:

- Optimalisatie Waterberging (trekker: Waterschap Noorderzijlvest)
- Gebiedsontwikkeling Westpoort-Matsloot (trekker: Provincie Groningen)
- Leylijn (trekker: Rijk)

- Kop van Drenthe (trekkers: provincie Drenthe en waterschap Noorderzijlvest)
- Het dossier “Faunavoorzieningen” (trekker: Natuurbelang De Onlanden)

Ook in 2025 is naar aanleiding van de zoogdierenrapportage een overleg geweest met alle betrokken overheden (RWS, waterschap Noorderzijlvest, de gemeenten Groningen, Westerkwartier, Noordenveld, Tynaarlo, de provincies Groningen en Drenthe) en de betrokken terreinbeheerders (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Groninger Landschap en Het Drentse Landschap). Knelpunten en de opvolging van acties zijn daarbij aan de orde geweest.

Waar van belang zijn veldbezoeken georganiseerd om terreinbeheerders en overheden te wijzen op knelpunten.

Op het gebied van verstoring hebben we meldingen aan de verantwoordelijke beheerders doorgegeven. We houden de wens dat De Onlanden autovrij wordt en honden in het hele gebied aangeliind moeten worden.

2.3.2 Visievorming

Voldoende schoon water is essentieel voor De Onlanden. Omdat het gebied afhankelijk is van de bovenlopen op het Drents Plateau, hebben we ingezet op landgebruik dat natuur, voedselproductie, gezondheid en klimaatbestendigheid beter verbindt. Dat hebben we gedaan met twee projecten als inspiratie tot nieuw denken en handelen.

- Schone Schil rond De Onlanden

We willen de omgeving van De Onlanden natuurrijker maken en bewoners en gebruikers sterker betrekken bij hun leefomgeving. Daarvoor is de publicatie Schone Schil uitgebracht.

- Van Veen tot Zee: Naar een nieuw narratief voor De Onlanden en haar bovenlopen

Dit initiatief wordt uitgevoerd samen met de Natuur en Milieufederatie Drenthe. Binnen het project lopen studenten van de Rijksuniversiteit Groningen (Communicatiekunde) en Van Hall Larenstein Velp (Ecologie) stage. De studenten verzamelen verhalen die de band tussen mensen, natuur en landschap moeten versterken. Het project gaat lopen tot juli 2027.

We maken één en ander concreet in de vorm van een wandelroute vanaf het Fochteloërveen tot aan de P&R Hoogkerk (dus tot en met De Onlanden). Tijdens de wandelroute zal de wandelaar points of interest tegenkomen waarin het verhaal van het landschap wordt verteld vanuit de gedachte van een nieuwe kijk op de verhouding tussen mens en natuur.

3. Samenwerking

Om de natuur een stem te geven, werken we samen met groene partijen, terreinbeheerders en relevante netwerken.

- Twee keer per jaar overleggen we met betrokken groene partijen; in 2025 waren er een vergadering en een excursie.
- Waar nodig stemmen we af met de terreinbeheerders in De Onlanden.
- We onderhouden contact met Groeningen en het Omgevings Netwerk Drenthe om ontwikkelingen te volgen en waar nodig in te spreken.
- Into Nature
We hebben Into Nature voorzien van ecologische adviezen voor een aantal kunstprojecten. Het belangrijkste project betreft het kunstwerk Thuisplaats dat gerealiseerd wordt op de parkeerplaats bij de Uitkijktoren. Hiertoe gaven we in december een presentatie over de biodiversiteit in de Onlanden en waar je op moet letten als je iets voor insecten wilt doen.

4. Financiën

Jaarlijks publiceren we (voor 1 juli) ons Financieel Jaarverslag op onze website.

De opbrengst donaties is in vergelijking met 2024 (€2.541,-) toegenomen (€4.310,-)

In 2025 is gestart met de mogelijkheid om via Ideal / Wera en creditcard Onlander te worden en de donaties direct over te maken. Op die manier is €571,- gedoneerd.

De opbrengst van schenkingen bedraagt €1510,-

5. Bestuurswisselingen

Eind december 2025 bereikte het bestuur het bericht dat Lieselot Smilde was overleden.

Lieselot was nauw verbonden met De Onlanden: als spin in het web, belangenbehartiger, secretaris, inspirator en aanjager.

Zij inspireerde het bestuur om samen verder te werken aan onze missie: de natuur een stem geven, kennis verzamelen en delen, en initiatieven stimuleren. Lieselot liet een schat aan informatie achter. Op basis daarvan heeft het bestuur haar taken verdeeld en is het begonnen kennis te maken met haar brede netwerk.

Voorts vonden er nog andere bestuurswisselingen plaats. In april namen we afscheid van Jeroen Huisman als voorzitter. Daniëlla van Gennep werd vanaf dat moment de nieuwe voorzitter. Jacob Poortstra trad in mei toe tot het bestuur en Leo Stockmann stopte in november met het bestuurswerk. Geert Teerling trad in november aan als secretaris. Daarnaast begon Cor Procé in mei als ondersteuner van het bestuur.

Dit jaarverslag is besproken en vastgesteld in de bestuursvergadering van Stichting Natuurbelang De Onlanden d.d. 18 juni 2026.

Namens het bestuur van Stichting Natuurbelang De Onlanden,

Geert Teerling (secretaris)

Marum, 18 Juni 2026